

Posudek oponenta disertační práce Dott.ssa Kláry Preusz

“Application of modern methods in landscape archaeology – case study Ager Castronovano”

předkládané v roce 2020 na katedře archeologie FF ZČU v Plzni

Úvod

Posuzovaná disertační práce je pokusem o zpracování sídelně historického vývoje krajiny jedné z oblastí Lazia, historicky významného regionu střední Itálie, a to aplikací převážně nedestruktivních metod využívaných soudobou krajinnou archeologií. Autorka předložila práci v anglickém jazyce, což je v poměrech humanitních oborů českého univerzitního prostředí sice neobvyklé, nicméně chvályhodné, protože je tak umožněna na jedné straně její oponentura zahraničním specialistou, na straně druhé její brzké zveřejnění v jazyce dostupném vědecké komunitě v zahraničí. Rozsáhlá studie vznikla jako jeden z výsledků společného italsko-českého výzkumného projektu „Ager Castronovano“, který se v nedávné době – především díky aktivnímu praktickému zapojení autorky posuzované práce – dostal do portfolia projektů terénního výzkumu katedry archeologie ZČU v Plzni. Je potěšitelné, že vysoká úroveň předložené dizertace ji předurčuje k nepřilíš rozsáhlým úpravám pro zveřejnění v podobě autorské monografie.

Význam disertační práce pro obor

Hodnocená disertační práce sice z tematického a metodologického hlediska není v prostředí naší archeologie novátorská, přesto je třeba hodnotit její význam s ohledem na některé důležité skutečnosti. Především se zařazuje do zatím nepřilíš početné skupiny souhrnných publikací, které - vyjma početných dlouhodobých výzkumných kampaní v Egyptě - prezentují výsledky nemnoha českých archeologických projektů probíhajících aktuálně v zahraničí, na nichž se mimo jiné podílí také katedra archeologie ZČU v Plzni. Ocenit je nutné i fakt, že tematicky práce směřuje do významného proudu moderní archeologie, který se v posledních desetiletích obrací k výzkumu prostorových jednotek větších než jsou naleziště/lokality, tedy k sídelním regionům a krajinným transektům, jejichž poznání je dnes podpořeno širokou škálou neinvazivních metod založených na technicky sofistikovaných zařízeních (hardwaru) a na

vyspělém zpracovatelském prostředí (softwaru), umožňujícím prvotřídní processing shromážděných dat v digitálním prostředí. Autorčinu volbu tématu je tak třeba ocenit i v kontextu toho, že její domovská katedra je ve svém vzdělávacím i výzkumném zaměření dlouhodobě orientována právě tímto směrem. Integrální součástí projektu je navíc i terénní výzkum odkryvem centrálního místa (Castrum Novum) sledované sídelně historické jednotky (Ager Castronovano). Jeho archeologické poznání je v tomto případě velmi důležité, protože dosažené výsledky mohou výrazně posloužit k pochopení vzájemných vazeb mezi centrem a jeho (zejména hospodářským) zázemím. Jsem přesvědčen, že dizertační práce má potenciál přispět k rozvíjení zájmu naší archeologické komunity jak o témata krajinné archeologie a jejich uplatnění nejen v českém prostředí, tak o metodologický rozměr v oblasti sběru a zpracování dat.

Postup při řešení zpracovávaného tématu, vyjádření ke splnění cílů a k použitým metodám

Projekt dizertační práce K. Preusz vychází metodicky ze současných trendů uplatňovaných při výzkumu krajiny a sídel v minulosti. Jejich kořeny shledáváme jednak v poválečné německé škole sídelní archeologie, reprezentované především tzv. göttingenskou školou sídelní archeologie H. Jankuhna, která do archeologie uvedla pojem tzv. archeologického krajinného snímku (*Archaeologische Landesaufnahme*), a jednak v britském pojetí tzv. *field archeology* (důraz je kladen nikoli na archeologický odkryv, nýbrž na identifikaci, evidenci, kresebnou/fotografickou dokumentaci a mapování nemovitých pramenů zachovaných v terénním reliéfu, hodnocení sídelní topografie a vztahu jednotlivých komponent ke krajině a k ostatním památkám). Především tyto dva směry integrací archeologického (obzvláště nedestruktivního), historického, geografického a přírodovědného bádání přivedly k životu mezioborovou disciplínu zaměřenou na komplexní poznání krajiny v jejím historickém rozměru (*landscape archeology, landscape history*). V souvislosti s využitím moderních technologií uplatnitelných v této oblasti poznání, s heuristickými možnostmi (např. vzorkovací či analytický výzkum) a zpracovatelskými postupy, které dnešní technologie podporují, byl posuzovaný projekt orientován na využití stávající pramenné základny (shromážděné do počítačové databáze), na sběr nových dat kombinací analytického a syntetického způsobu vedení výzkumu a na jejich následné vyhodnocení. To proběhlo převážně v digitálním prostředí GIS, softwaru dnes v krajinné archeologii primárně využívaného při práci

s prostorovými daty, a to za využití základních a především pokročilých analytických nástrojů tohoto programu. Autorka využila těchto nástrojů k dosažení hlavního cíle své práce, tedy k poznání diachronní kontinuity a diskontinuity zkoumané oblasti (vzhledem k velikosti její plochy označitelné nejspíše termínem mikroregion) prakticky beze zbytku.

Výsledky dizertační práce a vyjádření k původnímu konkrétnímu přínosu její předkladatelky

Výsledky dosažené v předložené dizertační práci dokládají jak poctivý přístup její autorky k co nejkomplexněji pojatému zpracování zvoleného tématu, tak i správnou volbu pracovních postupů a nástrojů a jejich bezproblémové zvládnutí ve všech fázích výzkumu. Za původní autorčin přínos pokládám dosažení nového, výrazně rozšířeného (oproti předchozí sídelně archeologické syntéze z roku 1972) poznání dlouhodobého diachronního vývoje oblasti Ager Castronovano, důležité „brány do Říma“, protnuté významnou komunikační tepnou Via Aurelia. Díky náročné heuristice (vytěžení rozsáhlých literárních pramenů a archivních fondů, terénní výzkumy autorky, jimiž shromáždila stejně početný soubor nových pramenů) a následném využití moderních metod a softwarů mohla být vytvořena databáze, jejíž pokročilé zpracování umožnilo v různé míře podrobnosti stanovit kvalitu (formy, druhy), prostorové vztahy mezi sídelními jednotkami a hustoru sídelní sítě od staršího pravěku do moderní doby. Ocenit je třeba poměrně krátkou dobu, během níž autorka projekt realizovala, následně zpracovala a připravila k publikaci.

Práce K. Preusz je plnohodnotné vědecké dílo, které dokládá nejen autorčiny schopnosti samostatné vědecko-výzkumné práce, ale i její hluboké zaujetí tématem, kterým se zabývá. Autorkou shromážděná data byla analyzována mnohorozměrovými metodami a možno konstatovat, že práce přináší výsledky, které v nemalé míře zhodnocují a v našem badatelském prostředí zviditelňují současné možnosti krajinné archeologie.

Přes kladné hodnocení předložené práce uvádím několik poznámek k pochybením, na něž jsem v textu narazil: 1) str. 19 – v textu by mělo být uvedeno zařízení, jímž bylo realizováno letecké fotogrammetrické snímkování (letadlo?, balón?, drak/kite?, dron/UAV?); na str. 211 je nesprávně uvedeno, že bratři Grakchové žili v letech 133 – 122, autorka měla zřejmě na mysli dobu jejich politického působení; popis k Fig. 65 D je poněkud zavádějící, podle mého názoru by měl znít *Digital surface model (DSM) of the site produced from data acquired via aerial photogrammetry* ((2019)).

Formální úprava a jazyková úroveň dizertační práce

Formální stránku své dizertační práce autorka velmi dobře zvládla. Práce je vizuálně přehledná a dobře graficky zformátovaná. Rozdělení do jednotlivých kapitol a odkazy na literární zdroje jsou formalizované standardním způsobem, určité výhrady mám pouze v případě několika bibliografických odkazů. Týká se to například v textu citovaných děl, kdy editor konkrétní monografie je s označením „ed.“ za jménem uveden pouze v závěrečné bibliografii, nikoli v odkazu uvnitř textu; např. *Kuna 2004* na str. 3, správně má být *Kuna (ed.) 2004* (podobných případů je v textu více). V nemálo případech je – alespoň podle mého názoru - také zvoleno nesprávné řazení položek v závěrečné bibliografii (téma k diskusi během obhajoby).

Z hlediska stylistiky a gramatiky je text dizertace na vysoké úrovni, i když zcela bezchybný v tomto ohledu není.

Argumentačně autorka ve své práci podpírá svoje názory a ideje četnými odkazy na literární zdroje, které konfrontuje s jí uplatňovanými postupy a se zkušenostmi získanými v průběhu svého vlastního výzkumu. V tomto ohledu hodnotím práci pozitivně.

Autorčina *publikační činnost*, stejně jako její aktivní účast na konferencích, je z mého pohledu nadstandardní a plně vyhovuje požadavkům kladeným na úspěšné dokončení doktorského studijního programu.

I. Závěr

Předložená disertační práce splňuje požadavky kladené na disertační práci. Z tohoto důvodu ji doporučuji k obhajobě.

21. 7. 2020

prof. PhDr. Martin Gojda, CSc., DSc.

Katedra archeologie FF ZČU v Plzni